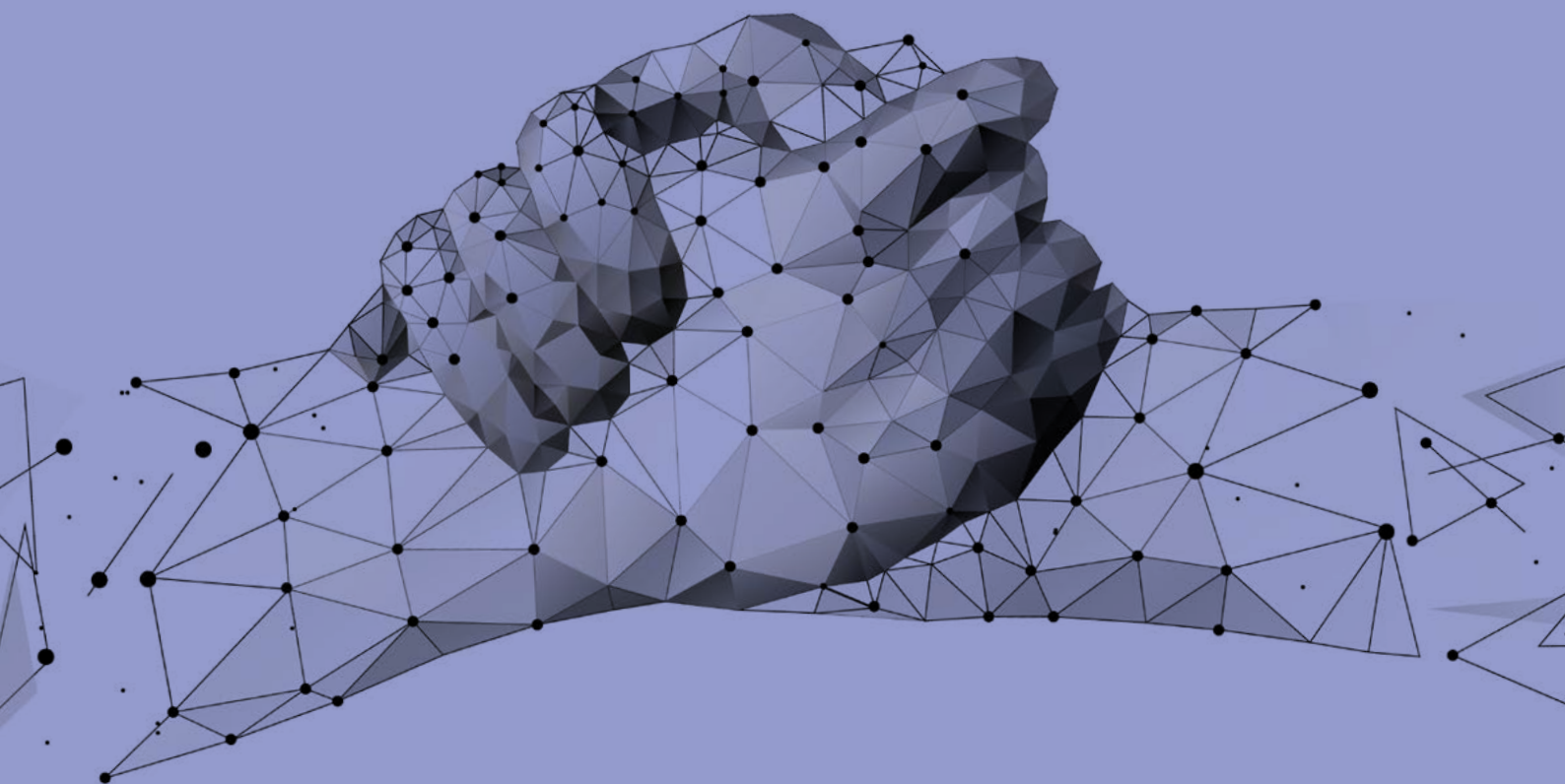

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟ ΨΗΦΙΑΚΟ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ

1997-2022: 25 ΧΡΟΝΙΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

1997-2022: 25 ΧΡΟΝΙΑ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
& ΓΝΩΣΗ

Για έναν προοδευτικό ψηφιακό και τεχνολογικό μετασχηματισμό

Θανάσης Δεληγιάννης, ερευνητής - Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος
Γιώργος Παπανικολάου, επίκουρος καθηγητής - Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Μαρία Χαϊδοπούλου Βρυχέα, ερευνήτρια - Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς

Οι συγγραφείς ευχαριστούν θερμά τον **Πρόδρομο Τσιαβό**, ερευνητή στο UCL, για τον σχολιασμό και τις γόνιμες παρατηρήσεις στο κείμενο.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2022

Το παρακάτω κείμενο δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μια ενδεδειγμένη παρουσίαση και ανάλυση του συνόλου των ζητημάτων που αφορούν τον ψηφιακό και τεχνολογικό μετασχηματισμό. Αναφέρεται ενδεικτικά σε κάποια θέματα με κύριο στόχο να καταδείξει ότι το οικοσύστημα των νέων τεχνολογιών είναι εξαιρετικά πιο πολύμορφο από την εικόνα που παρουσιάζεται από τις κυρίαρχες αφηγήσεις και πρακτικές και πως υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι παραγωγής και κοινωνικής ενσωμάτωσης της τεχνολογίας που μπορούν να υπηρετήσουν το όραμα ενός προοδευτικού τεχνολογικού μετασχηματισμού. Ευελπιστούμε το κείμενο να συμβάλει στην αναγκαία εμβάθυνση της συζήτησης και του προβληματισμού για την ψηφιακή πολιτική και τον τεχνολογικό μετασχηματισμό από τη θέση της αριστεράς και των προοδευτικών δυνάμεων. Η συζήτηση ενώ φαντάζει τεχνοκρατική είναι βαθιά πολιτική.

Εισαγωγή

Το **διαδίκτυο** και η ψηφιακότητα, εκτός από νέους δρόμους οικονομικής δραστηριότητας, έχουν ανοίξει πρωτόγνωρους για τον προηγούμενο αιώνα διαύλους επικοινωνίας και συνεργασίας, έχουν βοηθήσει στην ορατότητα λιγότερο προνομιούχων ομάδων, έχουν συμβάλει στον εκδημοκρατισμό της πρόσβασης στην πληροφορία, τη γνώση και τη δημόσια συζήτηση και έχουν δημιουργήσει νέες μορφές οικοδόμησης του συλλογικού και δυνατότητες εμβάθυνσης της δημοκρατίας – το κίνημα του #MeToo αποτελεί πρόσφατο παράδειγμα.

Διαδίκτυο: η (γνωστή) αλλά σημαντική ιστορία

Η πρώτη φάση ανάπτυξης του διαδικτύου βασίστηκε σε δημόσια χρηματοδότηση (κυρίως από πανεπιστημιακά ιδρύματα και στρατό). Στις τεχνολογικές επιλογές του εγγράφηκαν κάποιες από τις αξίες των ομάδων που το διαμόρφωσαν: επιστημονικές κοινότητες, κοινότητες προγραμματιστών και μηχανικών. Στο πρώιμο στάδιο ανάπτυξης του διαδικτύου οι δημιουργοί του ανίχνευαν τις δυνατότητες συνεργασίας για την ενίσχυση της εκπαίδευσης, της επιστήμης, της δημοκρατικής συμμετοχής, τον περιορισμό των ανισοτήτων στην πρόσβαση στην πληροφορία κ.ά. Κατόπιν, υπό την επίδραση του νεοφιλελευθερισμού, τα κράτη διαμόρφωσαν το τεχνορυθμιστικό πλαίσιο για την ανάδυση του εμπορικού διαδικτύου. Οι κοινές και δημόσιες λειτουργίες σταδιακά υποβαθμίστηκαν και με απροσχημάτιστη ρυθμιστική αδράνεια επικράτησε η αδιαφάνεια της αρχιτεκτονικής των παραγόμενων προϊόντων, τα κλειστά συστήματα και το μοντέλο «δωρεάν δεδομένα για δωρεάν υπηρεσία». Σήμερα από την απλή περιήγηση στο διαδίκτυο με συγκεκριμένα προγράμματα (browsers), τη χρήση των εταιρικών κοινωνικών δικτύων και ψηφιακών πλατφορμών διαφόρων τύπων συλλέγεται ένας τεράστιος όγκος προσωπικών, δημογραφικών και συμπεριφορικών δεδομένων. Αυτά τα δεδομένα αποτελούν για τους τεχνολογικούς κολοσσούς την πρώτη ύλη για την ανάπτυξη εμπορικών προϊόντων για τη χειραγώγηση της καταναλωτικής, πολιτικής και εκλογικής συμπεριφοράς. Οι προοδευτικές δυνάμεις έχουν σημαντική ευθύνη επειδή καθυστέρησαν ή δεν μπόρεσαν να κατανοήσουν εγκαίρως το μέγεθος των διαφαινόμενων απειλών για τη δημοκρατία (βλέπε [σκάνδαλο Facebook-Cambridge Analytica](#)).

Ωστόσο, σήμερα ένας μικρός αριθμός μεγάλων επιχειρήσεων έχει αποκτήσει υπέρμετρη οικονομική και πολιτική ισχύ επιβάλλοντας τις δικές τους επιλογές στην κατεύθυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού και προάγοντας συγκεκριμένες μορφές του επιχειρείν. Η πανδημία αποτέλεσε τομή στη χρήση ψηφιακών εργαλείων στην καθημερινότητα. Από τη μια αναδείχθηκαν τα προβλήματα των νεοφιλελεύθερων πρακτικών ενώ από την άλλη δυνάμωσαν οι φωνές αμφισβήτησης και διεκδίκησης ριζικών αλλαγών σε σχέση με την πορεία του τεχνολογικού μετασχηματισμού και των κατευθύνσεων προς τις οποίες διοχετεύονται οι δημόσιοι πόροι.

Τα **εμβόλια** για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ενώ αποτελούν στην ουσία προϊόν δημόσιας χρηματοδότησης και, στις περισσότερες περιπτώσεις, τεχνολογιών που αναπτύχθηκαν από τον δημόσιο τομέα, μετατράπηκαν σε κατοχυρωμένες ευρεσιτεχνίες για τα υπερκέρδη μερικών εταιρειών. Εμποδίστηκε έτσι η κλιμάκωση της παραγωγής και η γρήγορη αποκλιμάκωση της πανδημίας. Πάνω από 150 χώρες (συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ) έθεσαν τα ζητήματα της διανοητικής ιδιοκτησίας και των πατεντών των εμβολίων στο επίκεντρο της παγκόσμιας συζήτησης ενώ ταυτόχρονα φαίνεται να ενισχύονται πρωτοβουλίες για το **ανοικτό φάρμακο**.

Moonshot: Μη κερδοσκοπική σύμπραξη/κοινοπραξία επιστημόνων από όλον τον κόσμο για την ανακάλυψη προσιτών φαρμάκων ενάντια στην covid 19 και σε μελλοντικές πανδημίες (περισσότερα [Wikipedia](#)).

Η τεχνολογία δεν είναι ουδέτερη ούτε αποτελεί έναν από μηχανής θεό

Οι τεχνολογικές επιλογές δεν είναι ουδέτερες. Ενσωματώνουν στον σχεδιασμό και στην αρχιτεκτονική τους κοινωνικές αξίες και οργανώνουν τη διαμεσολάβηση κοινωνικών σχέσεων. Σε κάθε ιστορική περίοδο η πορεία της τεχνολογίας καθορίζεται από τις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και το πολιτισμικό πλαίσιο: αναπαράγει σε μεγάλο βαθμό τις κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας (ταξικές, έμφυλες, φυλετικές, εθνοτικές κ.ά.) αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και πεδίο διαπάλης σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα. Ο σημερινός τεχνολογικός μετασχηματισμός συντελείται υπηρετώντας τον στόχο της συνεχούς αύξησης της κερδοφορίας, της αέναης μεγέθυνσης και της διασφάλισης της εξουσίας προνομιούχων ομάδων, δικτύων και οργανισμών. Βάζει σε δεύτερη μοίρα τον άνθρωπο, τις κοινωνικές ανισότητες, τη βιωσιμότητα του πλανήτη και γενικότερα αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «κοινό καλό». Από αυτή τη θέση, η πυρηνική ενέργεια δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελεί «καλή»/προοδευτική τεχνολογία (οδηγεί σε συγκεντροποίηση της ηλεκτροπαραγωγής, παράγει τοξικά απόβλητα και ενέχει τον κίνδυνο ατυχήματος), ούτε εξάλλου οι στρατιωτικές τεχνολογίες, ή οι τεχνολογίες επιτήρησης εργαζομένων, πολιτών, ευάλωτων ομάδων κ.λπ.

Η αφηρημένη επίκληση της τεχνολογικής προόδου αποτελεί κυρίαρχο ιδεολογικό αφήγημα που προσπαθεί να συγκαλύψει κρίσιμα ερωτήματα όπως ποιοι αποφασίζουν για τα χαρακτηριστικά της τεχνολογίας και ποιοι ωφελούνται απ' αυτά. Η συζήτηση για την ψηφιακότητα, τα μεγάλα δεδομένα και την τεχνητή νοημοσύνη σκόπιμα αποκρύπτει τη ζωντανή εργασία, το είδος και τις συνθήκες αυτής της εργασίας, όπως και την ενέργεια και τις πρώτες ύλες που είναι απαραίτητες σε όλα αυτά. Η επικρατούσα αντίληψη ότι η παρούσα τεχνολογική εξέλιξη είναι μονόδρομος, μια προδιαγεγραμμένη πορεία καινοτομιών προς την πρόοδο που θα βελτιώσει τη ζωή του συνόλου του πληθυσμού, είναι αντιεπιστημονική, ανιστόρητη και βαθιά νεοφιλελεύθερη: η τεχνολογία δεν είναι ένας από μηχανής θεός.

Ενδυναμώνοντας ένα άλλο παράδειγμα για την τεχνολογία και την ψηφιακότητα

Ένας τεχνολογικός μετασχηματισμός που καθοδηγείται από την πρόθεση να εξασφαλίσει υπέρμετρη κερδοφορία σε μεγάλες μονοπωλιακές επιχειρήσεις, οδηγεί με μαθηματική βεβαιότητα σε νέα δεινά την ανθρωπότητα, διευρύνει υπάρχουσες ανισότητες και δημιουργεί νέες. Η υποχώρηση της πολιτικής και της δημοκρατίας σε αυτή τη μάχη οδηγεί στην εγκαθίδρυση μιας τεχνολογικής ολιγαρχίας (σε ασιατικές και δυτικές εκδοχές). Η προοπτική φαντάζει ζοφερή: δυστοπικός έλεγχος της ανθρώπινης εμπειρίας (π.χ. μηχανές αναζήτησης με κατευθυνόμενα αποτελέσματα και ελεγχόμενες ροές ενημέρωσης, μετασύμπαντα) και της οικονομίας (π.χ. απόσπαση προσόδου μέσω ελέγχου διαμεσολαβητικών ψηφιακών πλατφορμών, ασφυκτικός έλεγχος των συναλλαγών, NFT's). Η προοπτική φαντάζει ακόμα πιο ζοφερή αν τη συνδέσουμε με τη γενικευμένη τάση ιδιωτικοποίησης βασικών μονοπωλιακής υφής οικονομικών πόρων και δημόσιων αγαθών (ενεργειακά δίκτυα, νερό, ορυκτοί, πόροι, γη κ.ά.).

Στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς η εταιρική ψηφιακή κυριαρχία έχει δεχθεί σκληρή κριτική. Σε θεσμικό επίπεδο, εντείνονται οι διαπραγματεύσεις για τη φορολόγηση των τεχνολογικών κολοσσών (βλέπε συμφωνία στον ΟΑΣΑ για την παγκόσμια φορολόγησή τους), την ενίσχυση των αντιμονοπωλιακών ρυθμίσεων σε Ευρώπη και ΗΠΑ, τη θέσπιση ισχυρότερων κανόνων για τη διασφάλιση της ιδιωτικότητας (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων για στην ΕΕ - GDPR). Οι πρωτοβουλίες αυτές, παρ' όλο που κινούνται σε θετική κατεύθυνση, υπολείπονται κατά πολύ στην επείγουσα ανάγκη για αλλαγή παραδείγματος. Απαιτούνται ριζικές τομές, για παράδειγμα ως προς ζητήματα ιδιοκτησίας (πχ. εναλλακτικά εργαλεία στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας). Πολλές ενδείξεις όμως συνηγορούν ότι βρισκόμαστε σε διαδικασία αμφισβήτησης του παλαιού παραδείγματος και ανάπτυξης ενός νέου. Αυξάνονται οι ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και οι οργανισμοί που παλεύουν για ριζοσπαστικές ρυθμίσεις και εναλλακτικές/προοδευτικές τεχνολογίες. Πολλαπλασιάζονται οι φωνές που απαιτούν ριζικές αλλαγές και κατάργηση του επιχειρηματικού μοντέλου που βασίζεται στην παρακολούθηση. Σήμερα η τεχνο-πολιτική

συζήτηση και οι πρακτικές εναλλακτικών τεχνολογιών έχουν ωριμάσει διεθνώς και επιτρέπουν την αναλυτική επεξεργασία των κατευθύνσεων του νέου υποδείγματος.

Στην παρούσα συγκυρία αποτελεί χρέος των προοδευτικών δυνάμεων να εκφωνήσουν με σαφήνεια το δικό τους, εναλλακτικό, συνεκτικό σχέδιο για τον τεχνολογικό/ψηφιακό μετασχηματισμό που θα εξυπηρετεί τις μεγάλες πλειοψηφίες και τις πολλαπλές τους ανάγκες. Αυτή η διαδικασία μπορεί να γίνει ιδιαίτερα γόνιμη, να δικτυώσει παλιές συμμαχίες και θα σμιλέψει νέες. Η θέση «οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη» παραμένει επίκαιρη και αφορά την ανάπτυξη προοδευτικών ψηφιακών τεχνολογιών, δηλαδή τεχνολογιών που δεν είναι προσανατολισμένες στο κέρδος και τη διαφήμιση αλλά στοχεύουν στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, τη διεύρυνση της δημοκρατίας, την ενίσχυση των κοινών και των δημόσιων αγαθών, της υγείας, της παιδείας, του πολιτισμού, της εργασίας, τη δίκαιη ανάπτυξη, τη διασφάλιση της επιβίωσης του πλανήτη. Πολλές κοινωνικές δυνάμεις θα συμφωνήσουν με μια τέτοια στροφή.

Βασικές αξίες ενός προοδευτικού ψηφιακού μετασχηματισμού

Ένας αποτελεσματικός προοδευτικός ψηφιακός και ευρύτερα τεχνολογικός μετασχηματισμός οφείλει να ικανοποιεί τους παρακάτω τρεις στόχους. Να είναι:

ΔΙΚΑΙΟΣ Να αποσκοπεί δηλαδή στη μείωση των ανισοτήτων, οικονομικών, κοινωνικών, γεωγραφικών και στη διασφάλιση του κοινού καλού. Η εισαγωγή αυτοματισμών στην παραγωγική διαδικασία θα πρέπει να γίνεται προς όφελος των εργαζομένων, να μην οδηγεί στην εξάντληση και εκμετάλλευσή τους αλλά στη μείωση του χρόνου εργασίας (χωρίς μείωση μισθών). Η εργασία στο ψηφιακό περιβάλλον πρέπει να ρυθμιστεί και να αναγνωριστούν νέα συλλογικά δικαιώματα όπως αυτό της αποσύνδεσης. Πέρα από την εργασία, ένας δίκαιος μετασχηματισμός στοχεύει στην άρση της ασυμμετρίας δύναμης ανάμεσα σε φορείς (ιδιωτικούς ή δημόσιους) που έχουν σήμερα τη δυνατότητα μαζικής συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων και στους/στις «απλούς χρήστες/ριες». Ένας δίκαιος ψηφιακός μετασχηματισμός στοχεύει στην υπέρβαση των παγκόσμιων εθνικών και γεωγραφικών ανισοτήτων και στον τερματισμό της ψηφιακής νεοαποικιοκρατίας. Η τεχνολογική υστέρηση λιγότερο αναπτυγμένων χωρών μπορεί να αμβλυνθεί με νέους τρόπους παραγωγής αξίας που εξασφαλίζουν δικαιότερη διανομή και ευκαιρίες ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέτοια παραδείγματα είναι παγκόσμιες συνεργασίες δημόσιου σκοπού και κοινού οφέλους που έχουν χαρακτηριστικά ανοικτών συμπράξεων και παράγουν ελεύθερα προσβάσιμους πόρους (πχ. παραγωγή ελεύθερου λογισμικού, συμπράξεις για την ανάπτυξη φαρμάκων ως παγκόσμια δημόσια αγαθά).

ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΟΣ Οι συμπεριληπτικές τεχνολογίες, εκτός από προσβάσιμες και φιλικές στον χρήστη και στη χρήστρια, στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό των θεσμών ανάπτυξης της τεχνολογίας και προωθούν τις συμμετοχικές αποφάσεις στην προτεραιοποίηση και ιεράρχηση αναγκών. Η συνεργατική διαβούλευση επιτρέπει να ενσωματωθούν προοδευτικές/ανθρωπιστικές αξίες στα παραγόμενα τεχνουργήματα. Οι συμπεριληπτικές τεχνολογίες προϋποθέτουν συνδημιουργία, συνεργατική ανάπτυξη και αξιολόγηση από τα αρχικά τους στάδια με παράλληλη ένταξη των ομάδων που υποεκπροσωπούνται ή αποκλείονται από τον δημόσιο διάλογο (οικονομικά αδύναμα στρώματα, γυναίκες, ΛΟΑΤΚΙ+, ηλικιωμένες/οι, ανάπηροι/ες, γλωσσικές μειονότητες πρόσφυγες/ισσες, μετανάστες/ριες). Κεντρικό ρόλο εδώ παίζει η ψηφιακή παιδεία. Οι

συμμετοχικές διαδικασίες σίγουρα θα οδηγήσουν και σε αλλαγές στην κατεύθυνση και τις προτεραιότητες της έρευνας. Ο εκδημοκρατισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης υπηρετείται σήμερα κυρίως από κατά κανόνα άτυπους θεσμούς της κοινωνίας των πολιτών (ποικίλες μορφές συμμετοχικών χώρων ανάπτυξης τεχνολογίας και δημιουργικής μάθησης, όπως openlabs) ή ακόμα και από άτυπες ομάδες και δικτυώσεις. Η χρηματοδότηση και υποστήριξη εργαστηρίων ανοικτών τεχνολογιών στη γειτονιά, την κοινότητα τον δήμο, τη δημόσια εκπαίδευση και τα πανεπιστήμια και η συνεργασία με τους τοπικούς παραγωγικούς φορείς αποτελούν κατευθύνσεις πολιτικών που ήδη υλοποιούνται από προοδευτικές πολιτικές δυνάμεις. Μόνο η «λαϊκή τεχνολογική κυριαρχία» μπορεί να εγγυηθεί τη δίκαιη και συμπεριληπτική πορεία του τεχνολογικού μετασχηματισμού.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ Η αξιολόγηση των ωφελειών και των επιπτώσεων των τεχνολογικών επιλογών πρέπει να γίνεται ολιστικά και μακροπρόθεσμα. Αφετηρία αποτελεί η αναγνώριση της κρισιμότητας της περιβαλλοντικής καταστροφής και της υλικότητας της ψηφιακότητας και η αποδοχή των ορίων που θέτουν οι φυσικοί και κοινωνικοί πόροι. Πολλές από τις ψηφιακές τεχνολογίες έχουν υψηλό ενεργειακό και περιβαλλοντικό αποτύπωμα (π.χ. ανάγκη σε σπάνιες γαίες) ενώ απαιτούν σημαντική φυσική τεχνούποδομή και κρυμμένη ανθρώπινη εργασία, άρα πρέπει να αναπτύσσονται σε επιλεγμένους τομείς μετά από συλλογική διαβούλευση προτεραιοτήτων. Οι τεχνολογικές επιλογές θα πρέπει να έχουν αποδεκτό οικολογικό αποτύπωμα και να προκρίνουν τον σχεδιασμό και την παραγωγή προϊόντων με μακρούς κύκλους ζωής, που είναι επισκευάσιμα, διαλειτουργικά και επαναχρησιμοποιήσιμα, χωρίς ενσωματωμένη/προσχεδιασμένη βραχυβιότητα (για παράδειγμα κυκλική οικονομία ανοικτού κώδικα). Ένας οικολογικός τεχνολογικός μετασχηματισμός στηρίζεται σε στρατηγικές που συνδυάζουν τον παγκόσμιο συμμετοχικό σχεδιασμό και την τοπική παραγωγή (design global, manufacture local).

Για ένα πιο δημοκρατικό διαδίκτυο ως δημόσιο χώρο επικοινωνίας, συνεργασίας και συναλλαγών

Δικαίωμα στη σύνδεση και στην αποσύνδεση

Τα οφέλη της ψηφιοποίησης δεν μπορούν να κατανεμηθούν δίκαια χωρίς **καθολική πρόσβαση στο διαδίκτυο**. Το δικαίωμα στην πρόσβαση στην πληροφορία, αν και κατοχυρωμένο, παραμένει κενό γράμμα χωρίς την εξασφάλιση ορισμένων αναγκαίων προϋποθέσεων. Δεν αφορά μόνο τη δυνατότητα σύνδεσης στις ευρυζωνικές υπηρεσίες με όρους και κόστη υπηρεσίας κοινής ωφέλειας, αλλά και την πρόσβαση σε αναγκαίες συσκευές διασύνδεσης καθώς και την εξασφάλιση ελάχιστης ψηφιακής εγγραματοσύνης. Η ψηφιακή εγγραματοσύνη, ή καλύτερα η **ψηφιακή παιδεία**, αφορά δυναμικές και διαρκείς διαδικασίες, ξεπερνά δηλαδή την απλή απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων που αποσκοπεί στη δημιουργία απλών χρηστών και αφορά την κατανόηση των βασικών αρχών λειτουργίας των ψηφιακών τεχνολογιών, της κοινωνικής δυναμικής των δικτύων, των κινδύνων και των δυνατοτήτων που προσφέρουν. Επιπλέον, το δικαίωμα στη σύνδεση είναι άμεσα συνδεδεμένο με την **ουδετερότητα του διαδικτύου**.

Το δικαίωμα στη σύνδεση πρέπει να συνοδεύεται από το **δικαίωμα στην αποσύνδεση**, το οποίο επείγει να θεσμοθετηθεί στα εργασιακά περιβάλλοντα (εξασφάλιση συγκεκριμένου ωραρίου εργασίας) αλλά δεν περιορίζεται σε αυτά. Η οικονομία της προσοχής

έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, μεταξύ άλλων στη σωματική και πνευματική υγεία. Οι χώροι και χρόνοι όπου είναι σκόπιμο να αποφεύγεται η ψηφιακή διαμεσολάβηση είναι απαραίτητο να διαφυλαχθούν, να διευρυνθούν και να υποστηριχθούν με αντίστοιχα εργαλεία, εφαρμογές και υποδομές.

Η σημερινή κατάσταση του διαδικτύου απέχει πολύ από το να περιγράψει έναν ασφαλή χώρο δημόσιας ή ιδιωτικής συζήτησης, υπηρεσιών και συναλλαγών. Οι ψηφιακές τεχνολογίες που αναπτύσσονται μέσα στους ιδιωτικούς «κήπους» των εταιρικών ολιγοπωλίων διαμορφώνουν χώρους επιτήρησης, καλλιέργειας πολωτικού λόγου και ρητορικής μίσους. Ενώ δίνεται η δυνατότητα διεύρυνσης του δημόσιου διαλόγου, αυτό γίνεται με τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς που σε μεγάλο βαθμό καθορίζονται από το διαδικτυακό ολιγοπώλιο. Ένας προοδευτικός ψηφιακός μετασχηματισμός βάζει στο επίκεντρο την αύξηση των **ασφαλών δημόσιων, κοινών και συλλογικών «κήπων», δικτύων και πόρων** και στοχεύει στην **ενίσχυση ενός αποκεντρωμένου δημόσιου ψηφιακού χώρου**.

Στην προσπάθεια ενίσχυσης ενός δημοκρατικότερου διαδικτύου συνδράμουν όλες οι εναλλακτικές πλατφόρμες για την ενδυνάμωση συμμετοχικών διαδικασιών που έχουν σχεδιαστεί για αυτό τον σκοπό, χωρίς τα μειονεκτήματα των εταιρικών μέσων και χωρίς κίνδυνο αλλοίωσης με ανοικτό ή συγκαλυμμένο τρόπο της συμμετοχικής λειτουργίας τους. Δημόσιοι φορείς, πολιτικά κόμματα, επιμελητήρια, σωματεία, οργανώσεις, συνδικάτα, δήμοι και κοινότητες μπορούν με τα κατάλληλα εργαλεία να ενισχύσουν τις συμμετοχικές τους διαδικασίες.

Βλέπε [decidim](#), ψηφιακή πλατφόρμα συμμετοχικής δημοκρατίας για πόλεις, οργανώσεις και δημόσιους φορείς. Περιλαμβάνει εργαλεία διαβούλευσης, συμμετοχικών διαδικασιών, συμμετοχικού προϋπολογισμού, επικοινωνίας και δικτύωσης. Χρησιμοποιείται ήδη σε [Βαρκελώνη](#), Ελσίνκι, Νέα Υόρκη, Πόλη του Μεξικού, Περιφέρεια Καταλωνίας, Γαλλική Γερουσία κ.ά.

Κεντρικό ζήτημα για την ασφάλεια αναδεικνύεται η ιδιωτικότητα. **Η ιδιωτικότητα είναι συλλογικό αγαθό** και η υπεράσπισή της δεν είναι ατομική ευθύνη των πολιτών αλλά αντικείμενο συλλογικής πολιτικής δράσης και δημόσιας παρέμβασης. Σε αυτήν την κατεύθυνση μια προοδευτική ψηφιακή πολιτική μπορεί να κινηθεί σε δύο άξονες: Από τη μία ενίσχυση τεχνολογιών λογισμικού (software) και υλισμικού (hardware) που εξασφαλίζουν την ιδιωτικότητα από τον σχεδιασμό και δεν εμπορεύονται τα δεδομένα των πολιτών. Από την άλλη, νομοθετική ρύθμιση για τη διασφάλιση της ιδιωτικότητας στις εταιρικές κλειστές πλατφόρμες. Πέρα από την ιδιωτικότητα, τα λειτουργικά συστήματα πρέπει να σχεδιάζονται με προδιαγραφές που θα εξασφαλίζουν διαφάνεια, ανοικτά πρότυπα διαλειτουργικότητας, φορητότητα των δεδομένων και αποκέντρωση των υποδομών.

Η διεκδίκηση επέκτασης της χρήσης ανοικτών τεχνολογιών είναι ουσιαστικό αίτημα για την προάσπιση της ατομικής και συλλογικής ελευθερίας στην ψηφιακή εποχή. Οι ανοικτές τεχνολογίες αποτελούν μέσο για τη συμπερίληψη, την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την εξισορρόπηση ισχύος. Μόνο οι ανοικτές και δημόσια επιθεωρήσιμες τεχνολογικές αρχιτεκτονικές μπορούν να εξασφαλίσουν την απαραίτητη εμπιστοσύνη στις σχέσεις μεταξύ

ατόμων, μεταξύ πολιτών - κράτους, αλλά και μεταξύ κρατών, για αυτό θα πρέπει να αποτελούν στρατηγική επιλογή των προοδευτικών δυνάμεων.

Για την αξία των ανοικτών τεχνολογιών στον δημόσιο τομέα βλέπε [εδώ](#).

Η εξασφάλιση της εθνικής ψηφιακής κυριαρχίας απαιτεί ανεξαρτησία υποδομών και λειτουργικών συστημάτων (γνώση του πηγαίου κώδικα κι όχι μόνο εναπόθεση των δεδομένων σε εθνικό έδαφος). Οι κρίσιμες δημόσιες υποδομές πρέπει να επιστρέψουν στον έλεγχο του δημοκρατικού κράτους αναστρέφοντας την εκχώρηση (καλυμμένη ιδιωτικοποίηση) διοικητικών συστημάτων σε ιδιωτικές εταιρείες που καταλήγουν να γνωρίζουν περισσότερα για τους πολίτες από ό,τι το δημόσιο (ή ακόμα κι οι ίδιοι/ες για τον/την εαυτό/εαυτή τους). Για τις προοδευτικές δυνάμεις η ψηφιακή κυριαρχία βασίζεται στη λαϊκή κυριαρχία και στη διεύρυνση των δημοκρατικών θεσμών και όχι στο συγκεντρωτικό ολοκληρωτικό ψηφιοποιημένο κράτος που δημιουργεί καφκικές ψηφιακές-αλγοριθμικές γραφειοκρατίες και μειώνει την αυτενέργεια των πολιτών.

Ο δημόσιος τομέας πέρα από το να είναι διαφανής, να εξασφαλίζει δηλαδή τη διαφάνεια των διαδικασιών, οφείλει να στηρίζεται στη διαρκή ανατροφοδότηση και διαβούλευση με τους πολίτες και τα στελέχη της μεσαίας διοίκησης, ώστε να βελτιώνονται διαρκώς οι υπηρεσίες και ο τρόπος παροχής τους προς όφελος όλων. Σε αυτή τη λογική, θα πρέπει να συγκεντρώνει και να επεξεργάζεται μόνο τις ελάχιστες δυνατές πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τις σχέσεις κράτους πολιτών (data minimization). Διαχειριστικές αποφάσεις για μεταβίβαση πληροφοριών που συλλέγονται στο πλαίσιο της διοίκησης θα πρέπει να υπόκεινται σε αυστηρό δημοκρατικό έλεγχο.

Η ψηφιοποίηση δεν αποτελεί πανάκεια. Οι τρόποι επίλυσης προβλημάτων ποικίλουν και οι προκρινόμενες λύσεις πρέπει να σταθμίζονται πολλαπλά από πλευράς κόστους, χρόνου, κινδύνων και κυρίως επιπτώσεων στην ανακατανομή ισχύος ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους και νέων κοινωνικών διακρίσεων. Η προστασία της ιδιωτικότητας, η διεύρυνση της δημοκρατίας και η συμπερίληψη πρέπει να ιεραρχούνται υψηλότερα από τυχόν προτεινόμενες λύσεις που προκρίνουν μια κακώς νοούμενη εκδοχή της αποτελεσματικότητας. Το δικαίωμα στη λήθη και η διεκδίκηση καταστροφής δεδομένων, όπως και οι λειτουργίες που δεν θα πρέπει να ψηφιοποιηθούν αποτελούν εξίσου μέρος της συζήτησης για τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Η αποσύνδεση συστημάτων μπορεί να είναι ο μόνος τρόπος προστασίας της ασφάλειάς τους.

Για την ενίσχυση ενός κοινοφελούς μη εμπορικού διαδικτύου είναι σημαντική η διάθεση ανοικτών τεκμηρίων γνώσης και πολιτισμού. Δημόσιες βιβλιοθήκες, μουσεία, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά ιδρύματα αλλά και άλλοι οργανισμοί συμβάλλουν ήδη σε αυτήν την κατεύθυνση. Ένας εθνικός συσσωρευτής θα μπορούσε να συγκεντρώνει τον κατακερματισμένο αυτόν πλούτο από φορείς που δέχονται δημόσια χρηματοδότηση ή διαθέτουν ανοικτά τεκμήρια. Αυτές οι διαδικασίες είναι αλληλένδετες με τη δημιουργία τυπικών και άτυπων κοινοτήτων μάθησης και συγκρότησης νέας γνώσης. Οι δράσεις αυτές πρέπει να προτεραιοποιηθούν επειδή έχουν υψηλή κοινωνική ανταποδοτικότητα. Η καλλιτεχνική δημιουργία μπορεί να προστατευθεί μέσα από την ανάπτυξη νέων μοντέλων διαμοιρασμού και προβολής στο κοινό, με την προϋπόθεση ότι ψηφιακά μέσα και πλατφόρμες είναι αυτοδιαχειριζόμενα από τις ίδιες τις δημιουργικές κοινότητες και όχι από τρίτους που διαμεσολαβούν αντλώντας εξοντωτικές προσόδους.

Η δημόσια ψηφιακή ραδιοτηλεόραση μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο, καταρχάς διευρύνοντας την πρόσβαση των πολιτών στους θησαυρούς του οπτικοακουστικού πλούτου που έχει συσσωρευθεί. Επιπλέον, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πλατφόρμα διαλόγου, ενίσχυσης της δημοκρατίας, της συμπερίληψης και της ανεξάρτητης δημοσιογραφίας. Βλέπε [εδώ](#).

Πολιτικές ενίσχυσης κοινών ανοικτών πόρων στην εκπαίδευση, την τεχνολογία και τον πολιτισμό, των κοινών και των δημόσιων ψηφιακών αγαθών, όπως και πολιτικές ενίσχυσης της ανοικτής επιστήμης αφενός υποστηρίζουν την ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών αφετέρου μπορούν να αποτελέσουν έναν ισχυρό πυλώνα της παραγωγικής ανασυγκρότησης. Οι συμπράξεις δημόσιων ερευνητικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με τοπικούς και περιφερειακούς φορείς μπορεί να οδηγήσει σε πολυσυλλεκτικές / πολυσυμμετοχικές κοινότητες-κόμβους ανάπτυξης τεχνολογιών.

Το μοντέλο των [ανοικτών πάρκων τεχνολογίας των Πολιτών για την Ανοιχτή Τεχνολογία](#) προτείνει μια λύση που ευνοεί τις συνέργειες, τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα και την αποκεντρωμένη ανάπτυξη, είναι οικολογικό, συμπεριληπτικό και προάγει το δημόσιο συμφέρον.

Οι συνεταιριστικές πλατφόρμες μπορούν να οργανώσουν με δικαιότερο τρόπο τις σύγχρονες μορφές παροχής υπηρεσιών από επαγγελματίες, μικροϊδιοκτήτες, επισφαλώς εργαζόμενους και εργαζόμενες, μικρές επιχειρήσεις και φορείς της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Θα χρειαστεί η κινητοποίηση των επαγγελματιών τους οργανώσεων, η διαμόρφωση ενός ευνοϊκού ρυθμιστικού πλαισίου και η βοήθεια της δημόσιας χρηματοδότησης. Πρόκειται για στρατηγικής σημασίας επιλογές που αφορούν έναν παραγωγικό μετασχηματισμό που μετατρέπει σε συγκριτικό πλεονέκτημα το μικρό μέγεθος των οικονομικών υποκειμένων. Οι αναδυόμενες ψηφιακές συνεταιριστικές / πολυσυμμετοχικές πλατφόρμες αποτελούν σημερινά προπλάσματα των χώρων παραγωγής αξίας με δημοκρατική διακυβέρνηση.

Εργασία (και) στο διαδίκτυο

Ενίσχυση ενός δημοκρατικότερου διαδικτύου αποτελεί ο πολλαπλασιασμός εναλλακτικών πλατφορμών σε σχέση με την εργασία, για παράδειγμα πλατφόρμες εργαζομένων που διαθέτουν τις υπηρεσίες τους χωρίς μεσάζοντες και πλατφόρμες που στηρίζουν αυτοαπασχολούμενους εργαζόμενους με κοινωνικές παροχές και διαμοιρασμό βασικών υπηρεσιών.

[Up&Go](#) καθαριότητα (UK), [The Drivers Cooperative](#) οδηγοί (USA)

[Smart Cooperative](#) (Βέλγιο, Γαλλία, ΕΕ), βλέπε και [εδώ](#)

Ένα δημοκρατικότερο διαδίκτυο οφείλει να προστατεύει τις και τους εργαζόμενους σε κάθε είδους πλατφόρμες, τους εργαζόμενους των κλικ, τις εργαζόμενες μέσω διαδικτύου αλλά με φυσική παρουσία στην εργασία. Στις περιπτώσεις εξαρτημένης

σχέσης εργασίας είναι εξαιρετικά σημαντική η νομική κατοχύρωση αυτής της σχέσης με πλήρη δικαιώματα όπως και η αναγνώριση του δικαιώματος στην αποσύνδεση.

Επιπλέον, πρέπει να εξασφαλιστεί και η προστασία των εργαζομένων από την αλγοριθμική διαχείριση και την κοινωνική βαθμολόγηση που τείνουν να κανονικοποιηθούν (τόσο στην εργασία στις πλατφόρμες όσο και σε άλλους τομείς της ζωής) μέσω της χρήσης διαφόρων τύπων εφαρμογών.

[Πώς οι αλγόριθμοι αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο εργαζόμαστε](#) – TheOtherSchool

Τέλος, πρέπει να αναγνωριστεί ως εργασία και ο χρόνος που διατίθεται στην οικονομία της αυτοεξυπηρέτησης (όπου προηγούμενα αμειβόμενες εργασίες μετατρέπονται σε μη αμειβόμενες) αλλά και να επιμείνουμε στην αναγνώριση της σημασίας και της αξίας της αναπαραγωγικής εργασίας και της εργασίας φροντίδας.

Η αλλαγή παραδείγματος ως ευρωπαϊκή πρόκληση

Η κατεύθυνση του ψηφιακού και τεχνολογικού μετασχηματισμού αποτελεί ήδη αντικείμενο σφοδρών συγκρούσεων σε παγκόσμιο και τοπικό επίπεδο. Το αυταρχικό μοντέλο της Κίνας, που το κράτος αξιοποιεί τεχνολογικά εργαλεία για τον έλεγχο του πληθυσμού, και το μοντέλο της σύμπραξης οικονομικών ολιγοπωλίων με την κυβέρνηση, στις ΗΠΑ, είναι σήμερα τα περισσότερο εμφανή και όχι απαραίτητα αντιθετικά μεταξύ τους. Κινήματα και οργανώσεις αντιδρούν πολλές φορές ταχύτερα από τα θεσμικά όργανα με σημαντικά αποτελέσματα, τόσο σε διεθνές (εργαζόμενοι στην Amazon) όσο και σε τοπικό επίπεδο (e-food). Οι αντιδράσεις δεν είναι μόνο αμυντικές, αλλά, όπως επιχειρεί να αναδείξει το κείμενο, απαντούν με προτάσεις, έχουν θετικό πρόσημο, προτείνουν, δοκιμάζουν, και ενισχύουν εναλλακτικές λύσεις.

Στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονος ενθουσιασμός για την ψηφιακότητα και τις νέες τεχνολογίες και έχουν διατεθεί σημαντικοί πόροι προς αυτήν την κατεύθυνση (μαζί με την κλιματική αλλαγή αποτελούν διακηρυγμένες προτεραιότητες). Παρόλο που υπάρχουν σημάδια ότι μπορεί να ακολουθήσει μια άλλη πολιτική, όπως φαίνεται για παράδειγμα από την ισχυρή τάση (τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα) να απαγορευθούν βιομετρικά συστήματα αναγνώρισης σε δημόσιους χώρους ή τις πρόσφατες διακηρύξεις για τη διαλειτουργικότητα, η ΕΕ δεν έχει βρει ακόμα τον βηματισμό της. Επιπλέον, στην παρούσα συγκυρία παρακολουθούμε την αύξηση των επενδύσεων για ανάπτυξη και αγορά τεχνολογιών πολέμου. Αυτός αποτελεί έναν σημαντικό πυλώνα πολιτικής παρέμβασης για το επόμενο διάστημα καθώς θα οδηγήσει σε λιγότερους πόρους για τη βελτίωση της ζωής των πολλών. Κατά τα άλλα, οι βασικοί άξονες προοδευτικής πολιτικής, έχουν ήδη αναφερθεί, όπως προστασία των εργαζομένων, διασφάλιση της ιδιωτικότητας, δημοκρατικός έλεγχος στις τεχνολογίες που αναπτύσσονται με δημόσια χρηματοδότηση, ενίσχυση ενός δημοκρατικότερου διαδικτύου. Η επιδίωξη διεθνούς συντονισμένης δράσης είναι αναγκαία για προβλήματα που ξεπερνούν τα γεωγραφικά και ρυθμιστικά όρια των εθνικών κρατών, όπως για παράδειγμα η δημιουργία μιας αποκεντρωμένης, ασφαλούς, διαφανούς ευρωπαϊκής μηχανής αναζήτησης ή οι νομοθετικές ρυθμίσεις για την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά η διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για την έλλειψη πρωτοβουλιών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Οι προοδευτικές ψηφιακές πολιτικές μπορούν να ενδυναμω-

θούν από τη συνεργασία μεταξύ χωρών, πιθανώς μια συμμαχία του Νότου θα μπορούσε να λειτουργήσει με στόχο τις συνέργειες σε συγκεκριμένους τομείς.

Ένα από τα προβλήματα που παρατηρούνται σε θεσμικό επίπεδο είναι το εξής: Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και στην καθημερινότητα τρέχει με ταχύτερους ρυθμούς από την γραφειοκρατία των Βρυξελλών και κάποιες φορές μοιάζει να προηγείται της αντίστοιχης παγκόσμιας επιστημονικής, νομικής, κοινωνιολογικής, περιβαλλοντικής και πολιτικής συζήτησης (τουλάχιστον στα κυρίαρχα ΜΜΕ). Η εφαρμογή των αναγκών κατά γενική ομολογία ρυθμίσεων καθυστερεί, ενώ μια σειρά από κρίσιμα ερωτήματα δεν τίθενται επί τάπητος. Θα αναφερθούν ενδεικτικά τρεις θεματικές για τα παραπάνω: τεχνητή νοημοσύνη-αλγόριθμοι, μεγάλα δεδομένα και κλιματική κρίση-τεχνολογία.

Ως **τεχνητή νοημοσύνη** (TN) συνήθως ορίζεται ο συνδυασμός μηχανικής μάθησης, ρομποτικής, αλγόριθμων και συστημάτων αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων (ADM).

Παρά τους περιορισμούς που έθεσε ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων σήμερα χρησιμοποιούνται σε πλείστες εφαρμογές συστήματα αυτοματοποιημένων στατιστικών και αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων (π.χ. στον τραπεζικό τομέα, σε πλατφόρμες εργασίας, σε πλατφόρμες βραχυχρόνιας μίσθωσης, στα κοινωνικά δίκτυα, σε μηχανές αναζήτησης). Αυτά τα συστήματα δεν αποτελούν ακριβώς τεχνητή νοημοσύνη αλλά σίγουρα οδηγούν στην αλγοριθμική διαχείριση πολλών όψεων της κοινωνικής ζωής, αποκρύπτοντας τα σχετικά κρίσιμα ερωτήματα προς συζήτηση. Αποτελεί τραγικό λάθος η μετάθεση της ευθύνης στο μηχάνημα, δηλαδή στον εκάστοτε αλγόριθμο.

Η αλγοριθμική διαφάνεια ή καλύτερα **αλγοριθμική εξηγησιμότητα** (explainability) πρέπει να θεσμοθετηθεί ως αρχή που υπερέχει έναντι της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και του εμπορικού απορρήτου, ώστε να μειωθούν, μεταξύ άλλων, οι διακρίσεις και προκαταλήψεις που ενσωματώνονται στους αλγόριθμους. Οι αλγόριθμοι αποτελούν τεχνικές υλοποιήσεις που καθορίζουν σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους (code is law), επομένως η ανάπτυξή τους πρέπει να γίνεται με θεσμοθετημένες συμπεριληπτικές δημοκρατικές διαδικασίες και διαφάνεια όπως ακριβώς απαιτείται και για τη νομοθέτηση.

Είναι σημαντικό να ψηφιστεί άμεσα μια ανθρωποκεντρική δεοντολογία για την TN που θα βασίζεται στην ασφάλεια και στην ιδιωτικότητα και θα προστατεύει τα άτομα από αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτοματοποιημένα συστήματα.

Μεγάλα δεδομένα – σε ποιον ανήκουν τα δεδομένα που παράγουμε; Τα μεγάλα δεδομένα παράγονται σχεδόν από οποιαδήποτε δραστηριότητα σε εταιρικές πλατφόρμες και μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο. Τα θαύματα της τεχνητής νοημοσύνης δεν μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς μεγάλους όγκους αξιόπιστων δεδομένων. Πέρα από την αμφιβόλου, πολλές φορές, αξιοπιστία των στοιχείων που συλλέγονται και τις μεγάλες αδυναμίες των συστημάτων ανωνυμοποίησης, τίθενται σημαντικά ζητήματα ως προς το καθεστώς κυριότητας και ιδιοκτησίας των δεδομένων που παράγονται από άτομα και φορείς. Στη σχετική συζήτηση υπάρχει μια κυρίαρχη τάση που επεξεργάζεται τρόπους παραχώρησης των δε-

δομένων, μέσω κοινοπραξιών διαχείρισης, βάσει ατομικής επιλογής, είτε με κάποιο αντίτιμο είτε αφίλοκερδώς για κοινωφελείς ή άλλους σκοπούς. Αντίστοιχες λύσεις θα εντείνουν τις ταξικές ανισότητες καθώς οι έχουσες/οντες θα διασφαλίζουν ιδιωτικότητα, ή έστω θα έχουν αυτήν την επιλογή, ενώ οι μη έχουσες/οντες θα ανταλλάσσουν τα δεδομένα τους σε είδος (βασικές ψηφιακές υπηρεσίες) ή σε χρήμα.

Η απαγόρευση της προσωποποιημένης διαφήμισης, η απαγόρευση της εμπορίας συμπεριφορικών δεδομένων ή ακόμα και η ολοκληρωτική απαγόρευση συλλογής προσωπικών δεδομένων αποτελούν ριζοσπαστικές προτάσεις που ανατρέπουν το κυρίαρχο κι επιβλαβές επιχειρηματικό μοντέλο του διαδικτύου. Οι προοδευτικές δυνάμεις οφείλουν να πάρουν θέση στην αντίστοιχη συζήτηση για ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο σε σχέση με τα δεδομένα και να ενισχύσουν τις θέσεις που εξασφαλίζουν ιδιωτικότητα και αξιοποίηση βάσει κριτηρίων δημόσιου συμφέροντος. Σε κάθε περίπτωση είναι κρίσιμο οποιαδήποτε κίνηση να συνοδευτεί από την ενίσχυση τεχνοϋποδομών και θεσμών που ευνοούν την αποκέντρωση και την αποφυγή υπερσυγκέντρωσης δεδομένων και υπηρεσιών σε μεγάλους κόμβους (κρατικούς ή ιδιωτικούς) που μπορούν να ελέγξουν ασφυκτικά τις ροές πληροφορίας.

Η ανοικτότητα των δεδομένων δεν είναι πάντα δίκαιη: Στην ΕΕ προωθείται το άνοιγμα των δεδομένων, κυρίως εκείνων που προκύπτουν από δημόσια χρηματοδότηση, μαζί με κώδικα και άλλες υπηρεσίες και εργαλεία. Ωστόσο, η διάθεση δεδομένων του δημόσιου τομέα χωρίς αντίτιμο για εμπορευματικούς σκοπούς που προωθείται δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού υπέρ των τεχνολογικών κολοσσών και δεν προσφέρει αντισταθμιστικά οφέλη ή τουλάχιστον κάλυψη κόστους λειτουργίας του πόρου στο δημόσιο. Ένας δίκαιος ψηφιακός μετασχηματισμός θα έπρεπε να θέτει περιορισμούς και ανταποδοτικά οφέλη ανάλογα με τη χρήση και να ενισχύει τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα.

Σε θεσμικό επίπεδο η **διασύνδεση κλιματικής κρίσης, ενεργειακού, ψηφιακού και τεχνολογικού μετασχηματισμού** είναι ελλειμματική. Δεν έχουν όλες οι τεχνολογίες ΑΠΕ το ίδιο κοινωνικό και περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Αναγκαία επίσης είναι η εκπόνηση μελετών για την επιβάρυνση του οικοσυστήματος (συμπεριλαμβανομένων των ανθρώπων) από τον ψηφιακό μετασχηματισμό ώστε να προκρίνονται τεχνολογικές λύσεις που ήδη από τον σχεδιασμό τους σέβονται τα όρια των διαθέσιμων φυσικών και κοινωνικών πόρων. Η ΕΕ θα έπρεπε να δράσει υπεύθυνα και να ακολουθήσει το [παράδειγμα της Γαλλίας η οποία έχει ήδη νομοθετήσει ενάντια στην προσχεδιασμένη βραχυβιότητα](#), ενώ μέτρα όπως η υποχρέωση αναγραφής στοιχείων κύκλου ζωής των προϊόντων, ο φόρος κυκλικής οικονομίας, το δικαίωμα στην επισκευή κ.ά. μπορούν να εμπλουτίσουν μια μεταρρυθμιστική ατζέντα.

Για έναν προοδευτικό ψηφιακό μετασχηματισμό: πολιτικές και όραμα

Είναι κρίσιμο στην παρούσα συγκυρία να αναδείξουμε τα **θετικά παραδείγματα, να πειραματιστούμε και να στηρίξουμε ηθικά και υλικά** περισσότερες προοδευτικές τεχνολογίες, με στόχο μια ουσιαστική ευρωπαϊκή συνεργασία για έναν προοδευτικό ψηφιακό μετασχηματισμό που, μεταξύ άλλων:

- * θα στοχεύει στην προστασία των εργαζομένων, στη μείωση του χρόνου εργασίας, στην υποστήριξη της φροντίδας και στην καθιέρωση ενός πλήρους κράτους πρόνοιας – και θα ανοίγει μελλοντικά τη συζήτηση για το καθολικό βασικό εισόδημα – και θα ενισχύει:
- * την προστασία της ιδιωτικότητας και την αλγοριθμική εξηγησιμότητα·
- * τη συμμετοχή των πολιτών και πολιτισμών στις αποφάσεις για την επιλογή τεχνολογιών που χρηματοδοτούνται δημόσια·
- * τη δημοκρατία με την ανάπτυξη εργαλείων ασφαλούς επικοινωνίας και διάδρασης μεταξύ πολιτών και δημοσίου τομέα αλλά και μεταξύ πολιτών, όπως και δημόσιων κοινωνικών δικτύων που θα άλλαζαν ριζικά τον ψηφιακό δημόσιο χώρο·
- * την τοπική ανάπτυξη, την εργασία και την επιχειρηματικότητα με ανοικτά τεχνολογικά πάρκα, πολυσυλλεκτικούς κόμβους ανάπτυξης τεχνολογιών και συνεταιριστικές/πολυσυμμετοχικές πλατφόρμες·
- * κοινοπραξίες ανάπτυξης ανοικτών τεχνολογιών για κρίσιμες υποδομές και συσκευές·
- * τα ψηφιακά κοινά, μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη νέων εργαλείων στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας που διευκολύνουν την ανοικτή συνεργασία και διευρύνουν την πρόσβαση στη γνώση και τον πολιτισμό·
- * την ανάπτυξη χώρων και εργαλείων αποσύνδεσης.

Ένας προοδευτικός ψηφιακός/τεχνολογικός μετασχηματισμός οφείλει να είναι δίκαιος, συμπεριληπτικός και οικολογικός. Πρέπει να βάζει στο επίκεντρο το κοινό καλό και να στοχεύει στη διεύρυνση της δημοκρατίας και της συμμετοχής όλων των κοινωνικών ομάδων με ισότιμους όρους. Ένας προοδευτικός ψηφιακός/τεχνολογικός μετασχηματισμός συνδέει άρρηκτα την ανάγκη αλλαγής παραδείγματος στην τεχνολογία με την ανάγκη αλλαγής παραδείγματος της σχέσης με το οικοσύστημα. Δεν αναγνωρίζει μόνο τα όρια των φυσικών πόρων αλλά και την ευαλωτότητα της ανθρώπινης ύπαρξης (τον χρόνο, τους ρυθμούς και τις περιόδους της ανθρώπινης ζωής) και της κοινωνικής συνύπαρξης και συνοχής. Η μείωση της σπατάλης και της υπερκατανάλωσης και η καλλιέργεια μιας νέας κουλτούρας ψηφιακής/τεχνολογικής και περιβαλλοντικής δικαιοσύνης μέσω της συ-

νεργασίας οφείλει να γίνει κοινός τόπος. Τα παραπάνω μπορούν να διαμορφώσουν πεδία διευρυμένων κοινωνικών συμμαχιών.

Οι λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα δεν είναι τεχνοκρατικές, αλλά πολιτικές. Στόχος της τεχνολογίας πρέπει να είναι η βελτίωση της ζωής των κατοίκων του πλανήτη κι όχι το κέρδος, η αναπαραγωγή της ανισότητας κι ο πόλεμος. Σκοπός είναι οι μηχανές να εργάζονται για εμάς κι όχι εμείς για τις μηχανές, να δουλεύουν για εμάς και όχι να σκοτώνουν για λογαριασμό μας. Η παγκόσμια κοινότητα βρίσκεται σε σταυροδρόμι και οι προοδευτικές δυνάμεις πρέπει να υποδείξουν με σαφήνεια την κατεύθυνση προς μια ριζική πολιτισμική τομή ως προς την τεχνολογία και την ψηφιακότητα.

1997-2022: 25 ΧΡΟΝΙΑ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ